

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2013 május Ról-ról

Gyórfy Iván: Kék és fehér (Szeretők, utazók (Los amantes pasajeros). Színes, feliratos spanyol vígjáték, 90 perc, 2013. Rendező-forgatókönyvíró-producer Pedro Almodóvar)

Egymást keresztező sorsok kastélya – jobb híján ezzel a Calvino-címmel jellemezhetnénk Pedro Almodóvar eddigi életművét és filmjeinek belső szertelenségét. Azzal a megszorítással, hogy kastélyról szó nincs: inkább állatkertről, amelyben a természetesség kirakatával szembesülhetünk, s ahol (mint János apokalipszisében) a vad és szelíd, az erőszaktevő és a zsákmány egyaránt megfér, mert azonos szabályok szerint élnek az életüket, s felettük basáskodik a mindent belátó és elrendező értelem. És ha már itt tartunk: sorsokról sem igazán beszélhetünk, inkább egy örökösen kitarított jelenben levetített életképekről, melyben a halottak visszatérhetnek a túlvilágról, az öntudatukat veszítették a kómából, s férfi és női test között sem ágaskodnak átjárhatatlan akadályok. Minden melodramai hatáskeltésük ellenére Almodóvar filmjei – jobb pillanataikban – nem tetszelegnek a fennkölttség áttetsző selyemfátylában, még a komorabb momentumok is súlytalanok, a tragédiák a kisszerűség és mindennapiság leplébe burkolóznak, az irónia, paródia és az itt-ott penetráns humor a könnyedség látszatát keltik és a mozinézők lelkét is fel-felszabadítják legalább a film erejéig.

Természetesen Almodóvarról sem lehet pusztán klisében beszélni – ahogy legújabb rendezése, a *Szeretők, utazók* is éppen sablonosságával kívánja meghaladni a bevett kliséket. A spanyol direktor visszatér a gyökerekhez – méghozzá saját komikus gyökereihez, hiszen ki is lehetne önnönmagánál bensőségebb műzsája. Negyedszázaddal az *Asszonyok a teljes idegösszeomlás szélén* után (sok rajongója számára: végre) újra vegyitizta komédiával örvendeztetni meg közönségét, melyben ezúttal sem férfiúi, sem asszonyi könnyek nem hullnak számolatlanul, a brutalitás játékos szerelmi évődéssé szelídül, s a csak cseppekben csordogáló vér helyett inkább az altesti nedvek hömpölyögnek. Ugyanígy járunk a színekkel: aki Almodóvarnál, sőt az örök mediterrán életörömben fogant spanyol filmek tucatjainál megszokott vérvörös és napfényárga kettősségére készíti fel érzékszerveit, csalódnia fog – egy repülőgép szürkés-kékben tobzódó, pasztellszínekkel festett belsejében nemigen találhat rá az éles kontúrokkal festett, ordító színorgiára. Egyedül a külszíni jelenetekben feslik fel a kamaradarabnak álcázott film valóságának színpadi szövete: ez azonban riktóan hiteltelennek hat a belső jelenetek visszafogott látványvilágához képest. Ám a délszaki dinamizmust mégsem kell nélkülöznünk, ezúttal viszont a verbalitás az, ami elviszi a hátán a történet nélküli történetet, s ami a reflektorokkal bevilágított, fehér fényekkel teli játéktér elhagyott zugaiba színeket csempész.

És még valami szokatlan: az áthatolhatatlan szerkezetű labirintus egyszerű mókuserékké változik, a történet útelágazásai nem futnak szerteszét, hanem egy pontról (a repülőtérről) indulnak és oda is érkeznek meg, s mivel egy körben forognak, könnyen bejárhatók. A bevezető jelenetben két, nemzetközi karrierjét (részben) a spanyol rendezőnek köszönő, ám közös filmben nála eddig még nem szereplő filmsztár, Antonio Banderas és Penélope Cruz tűnik fel mint reptéri segédmunkás, humoros duettjük emberek tucatjainak a sorsát változtatja meg egy csapásra, idétlen nemtörődömségük ugyanis csaknem katasztrófát idéz elő. Ahogy felszáll a Mexikóba tartó repülőgép, s a habfehér felhők felett a kék égben úszva emeli el utazóit a hétköznapi kötöttségeitől, úgy gátlásaiktól is egyre jobban megszabadulnak, szembesülve a ténnyel, hogy talán csak néhány órájuk van hátra: futómű-problémák miatt kényszerleszállást kell végrehajtaniuk egy ismeretlen fogadóállomáson.

Természetességük, amellyel levetkőzik a külvilágnak tartogatott énjüket, még Almodóvarnál vagy a nemrég elhunyt Bigas Lunánál is túlzás lenne; és ha a túlzás öncélúsággal tündet, gyanítható, hogy jelképes erejűvé válik. Márpedig túlzás, hogy egy technikai malőr miatt begyógyszerezzék a teljes turistaosztály utas- és személyzeti állományát, hogy ne legyenek láb alatt; túlzás, hogy az üzleti osztályt viszont mindenbe beavassák; túlzás, hogy a három homoszexuális steward (Javier Cámara, Carlos Areces és Raúl Arévalo) elkapjon mindenkit, akit ér, és a rögtönzött szexuális forradalom a különös spirituális érzéssel rendelkező aggszűztől az aszexuális mexikói bérgyilkosig mindenkit lázba hozzon; túlzás, hogy a példás családapa, ám titokban biszexuális pilóta (Antonio de la Torre) mindent oda akarjon dobni a pillanat hevében, s hogy a macsónak látszó másodpilóta (Hugo Silva) a felláció iránti olthatatlan szenvedélyével tüntessen. És végül túlzás az is, hogy egy szabados, életvidám, már-már a gusztustalanságig komolytalan vígjáték az európai gazdasági-társadalmi válság, s azon belül Spanyolország szimbolikus játszótere legyen.

Márpedig a *Szeretők, utazók* sztorija és a hivalkodó rendezői nyilatkozatok mind ezt az értelmezést erősítik. A francóista múlttól szinte tudomást sem vevő – pedig filmfőiskolára éppen a diktatúra gesztusa miatt nem járó, így vargabetűre kényszerülő – Almodóvar örök jelene ezúttal a magát csőd közeli helyzetbe kormányzó szülőhazát állítja pellengérré, amelyben mindent áthat a jósnő (Lola Dueñas) által is érzékelt „halálszag”, esetleg a film egy pontján a nászutas végbeléből kihalászott meszkalinkapszula sajátos bűze. A repülőtér felett köröző gépen nemcsak az utasok, a pilóták is tehetetlenek (még saját identitásukat sem tették eléggé rendbe), s a bedrogozott alvajárótól a paranoiás domináig (Cecilia Roth) számos lehetetlen karakter előfordul. Ráadásul az utasok közé keveredett egy családi drámával küszködő korrumpált üzletember is, akinek a vezetékeve feltűnően hasonlít a katalán függetlenséggel kacérkodó kormányfőéhez. Mind a spanyol vígjáték fősodrájától, mind e filmzsanertől is erősen idegen a direkt politikai utalások féktelen tombolása – hát még egy olyan mozgóképen, amelynek történet nélküli története nem csupán a gazdaságpolitikai közhelyekre, hanem a melegekkel szembeni előítéletekre is úgy erősít rá, mintha egyenesen cáfolni kívánná azokat.

Tehetetlenül sodródik egy repülőgép valahol a rendező szűkebb pátriája, Kasztília-La Mancha felett, a felelősök igyekeznek külföldre távozni a várható számonkérés elől (lessen az rájuk egy bíróságon, mint az üzletember esetében, vagy a pszichiátrián, ahová a gépen utazó színész elhagyott barátnője került), ám közben egyáltalán nem foglalkoznak az élet vagy hazájuk nagy kérdéseivel: saját, az értékek átértékelésére szorított jellemük köti le őket, s természetesen az, hogy módosult tudatállapotukban minél több testet bebarangolhassanak. A film tagadhatatlan főszereplője a stewardok főnöke, Joserra, aki – visszautalva Almodóvar egy korábbi karakterére – képtelen hazudni, s ez mind szakmájában, mind magánéletében a környezetének talán kínos, ám számára annál elengedettebb szituációkba sodorja. Titkos viszonya a biszexuális pilótával egykettőre napvilágra kerül, s a végén (amikor az utasok a felhőfodrokból kiűzetve egy hasonlóan valószerűtlen közegbe, a repülőgép habbal teleszórt kifutópályájára

érkeznek) az is egyértelművé válik, titokról már kezdettől fogva szó sem lehetett. Az üzletember, a domina, a bérgyilkos, a már éppen nem szűz jósnő, a színész, a szexuális preferenciái között vergődő másodpilóta mind-mind döntésre kényszerülnek – mintha alkalmi kicsapongásukkal és önelvesztésükkel a purgatóriumot megjárva levezekelték volna bűneiket, s tiszta lappal indulhatnának tovább.

Vérbeli és vérbő komédiáról van szó: Almodóvar megfutja a kötelező köröket az öt szókimondásáért éltető melegszenek kultúra előtt, többé-kevésbé beteljesíti a kritikusok és a filmjeinek sajátos miliójére éhezők elvárásait, leveszi a kalapot a nyolcvanas évek spanyol vígjátékai és a harmincas-negyvenes évek amerikai *screwball comedy*jei előtt, amelyek közül az egyik a frissen elnyert demokrácia fényében, a másik a gazdasági depresszió árnyékában virágzott. Közben azonban nem tudja feledtetni, hogy fő erényei közül ezúttal egyik sem működik (sem a társadalmi normák határait feszegető szemtelenség, sem az érzelmek útvesztőjében bolyongó drámai hatásvadászat), s hogy a mesterkéletlen, színészi improvizációkra (is) épülő dialógusokkal nem lehet másfél óráig büntetlenül késleltetni az emberi pszichében tett mélymerülést. Ezek a figurák egy perccel sem élnek túl a rájuk szabott filmidőt: lehet, hogy emlékezni fogunk a három hímnemű grácia táncdalbetétjére, lehet, hogy kétszer is átgondoljuk, ártott vagy használt-e előítéleteinknek a rendező, s hogy Spanyolország – vagy az európai gazdasági közösség – tényleg annyira menthetetlen és felelőtlen-e – de a *Szeretők, utazók* sosem fog előkelő pozíciót kivívni a (spanyol) vígjátékoknak fenntartott virtuális videotékánkban.

Szeretők, utazók (Los amantes pasajeros). Színes, feliratos spanyol vígjáték, 90 perc, 2013. Rendező-forgatókönyvíró-producer **Pedro Almodóvar**; zeneszerző **Alberto Iglesias**; operatőr **José Luis Alcaine**; szereplők **Penélope Cruz, Antonio Banderas, Javier Cámara, Carlos Areces, Raúl Arévalo, Blanca Suárez, Lola Duenas, Cecilia Roth, Hugo Silva, Paz Vega**.

Tetszik

Legyél az első az ismerőseid közül, akinek ez tetszik.

Kapcsolódó írások:

1. **Gyórfy Iván: Sötétedik (Férfit látok álmaidban (You Will Meet a Tall Dark Stranger). Színes, feliratos amerikai–spanyol vígjáték, 98 perc, 2010. Rendező-forgatókönyvíró Woody Allen, operatőr Zsigmond Vilmos.)** Maga a cím fél siker vagy fél bukás. Esetünkben inkább...
2. **Gyórfy Iván: Agyban nagy (Micmacs – (N)agyban megy a kavarási. Színes, feliratos francia vígjáték, 105 perc, 2009. Rendező-forgatókönyvíró-producer Jean-Pierre Jeunet.)** Idejétmúlt figurákkal filmvászlat lehetne rekeszteni. Az egyik legtermékenyebb klisé a...
3. **Gyórfy Iván: Derűs önkínzás (Egy komoly ember (A Serious Man). Színes, feliratos amerikai vígjáték, 106 perc, 2009. Rendező-forgatókönyvíró-producer-vágó Joel Coen, Ethan Coen.)** Az Újvilág legsebezhetőbb testtájainak szadomazochista élvezettel

történi boncolgatása után most...

4. **Györfly Iván: A gyerekszabadító (Holdfény királyság (Moonrise Kingdom). Színes, feliratos amerikai játékfilm, 94 perc, 2012. Rendező-forgatókönyvíró-producer Wes Anderson.)** Bár egy generáció választja el a filmrendezőt az írótól –...
5. **Györfly Iván: Egyedül nem megy (Együtt élhetnénk. Színes, feliratos francia-német vígjáték, 96 perc, 2011. Rendező-forgatókönyvíró Stéphane Robelin.)** A filmipar kezdi felfedezni, hogy potenciálisan 600 millió ember él...

Cimkék: Györfly Iván